

Budapest, 1881. július 15-én.

Előfizetési ár :

Egész évre 3 fjt
Félévre 1 fjt 50 kr.

7. sz.

Megjelen minden hó 15-én.

Hirdetések soronként 10 kr.

IV. ÉVFOLYAM.

Megrendelhető minden
pósthivatalnál és a szer-
kesztőségénél Budapesten
az állatorvosi taninté-
zetben.

Mindennemű közlemények a
szerkesztőhöz intézendők.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny,
a magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye.

Ez idei szerkesztő : **Nádaskay Béla**, tr.

Tartalom: Miben keresendő oka a m. gulyamarha apadásának Közli:
KRALOVÁNSZKI K. — A gyakorlat köréből. — Kisebb közlemények. —
Különfélék.

Miben keresendő oka a magyar gulyamarha fel- tűnő apadásának,

mily következményei voltak ennek a magyar gazdasági viszo-
nyokra, esetleges méltatásával annak a befolyásnak, melyet egy
a keleti marha ellen irányzott határzárlat okozna ? *)

KRALOVÁNSZKY KÁLMÁN

a m.-óvári gazd. akadémia hallgatója az 1887/8—1878/9 években.

Külterjes gazdasági viszonyok közt, önkénytelen is a na-
gyobb állattartás és tenyésztés felé irányul a gazdasági üzem,—
magyarázatát lelvén az az ily helyeken észlelhető csekélyebb
fokú intelligentiában, de főleg a tőke és közlekedési eszközök
hiányában.

*) Az akadémia gazdasági egyesület az 1880-iki évre a fenntálló pá-
lyakérdést tűzte ki megfejtésre, első díjúl 10, második díjúl 5 aranyat tűzött
ki. A beérkezett két pályamű Sporzon és Dr. Rodiczky tanár urak által meg-
bíráltatván, a bírálók az egyik munkát jónak és pályanyertesnek találták s
ez okból az egyesület e művet 10 arannyal jutalmazta. — A „Valeat, quan-
tum valere potest” jeligével ellátott s jutalmazott pályamunka szerzője a
fentírt. — A második munka szerzője: Székely János m.-óvári akad. hallga-
tója a z 187⁹/₈₀ években „dicséretben” részesült.

Magyarország mezőgazdasága bölcsőjében — e század elején — hasonlóan Thünen eszményi államainak e harmadik köréhez tartozván, óriási tért foglaló pusztáin (l. Schwartner statisztikáját, ki még 1809-ben 1300 pusztát számlál) főleg az állattenyésztést üzte, fő helyt adván ebben a szarvasmarhának. Természet kezelte gulyák foglalták el a pusztákat s a községek lakosainak közös tulajdonát képező legelők, magyar marha állal népesítvék. A barmai számát nem tudó gulyás, egy cseppet sem látszott meglepetve lenni gulyájából hetekkel előbb elvadult barmai haza térten, melyek gömbölyü, hatalmas testalkatukkal, jórészt ellentmondtak azon közmondásnak, hogy a „gazda szeme hizlalja a marhát.” A kezelés egyszerűségének jellegét hordja magán az értékesítés! A poroszkalováról mindenki által ösmert örmény kereskedő, kicsapatta a kifizetett árért járó számot, hogy azután lóhátról hajtsa azt — útközben szives vendég látásban részesülvén a majdnem gazdáltnak mondható legelektől — a nagyobb városok, de főleg Bécs felé, mely már e tájt az értékesítés egyik legkedvezőbb helye vala.

Tempora mutant móres!

A nép vagyonosodásával s polgárosodásával együtt halad és nő a művelődés s nőnek az ennek kielégítésére szolgáló szűkségek, melyek közül minket főleg a ruházat érdekel itt.

A ruházatban fokozódó szükséglettel, természetesen arányban nő annak nyers anyaga — a gyapjú — iránti kereslet, mely ismét a gyapjú magasodó árát vonván maga után, végeredményében is a gazdát a júhtenyésztés nagyobb mérvben való felkarolására ösztönzi. A föld csekély, majdnem semmis értéke, szemben az akkori magas gyapjúárakkal, nem kevésbé járul ehhez. *)

*) L. Stephens „Mezei gazdasági könyvében” — a Bottka nővérek által — gróf Eszterházy Ferencznek eladott pusztáról szóló okmányt, hol egy holdnak eladási ára 10 kora van téve: továbbá gróf Szapáry Péter bérbe adott birtokáról szóló számadást, melyben egy hold bérösszege 1 krajczárt tesz. Míg a gyapjú már 1780. táján mázsánként 40—60 frton kelt s 1803-ban a finom gyapjú mázsája 260—300 frt tett, 1818-ban pedig 300—400 frt volt. Megjegyzendő, hogy ez utóbbi roppant magas árak a francia háború utáni divatnak köszönhetőek, mely a finom gyapjúból készült szöveteknek hódolt.

Ha hazánkat par excellence agricultur államnak nevezik, úgy mi joggal magyar specialitásnak mondhatjuk ebben, gazda ságaink egyoldalúságát, mely legpraegnansabb kifejezést e korban a juhtenyésztésnél nyeri. Lázás hévvel karolni fel mindazt, a mi új, s legritkább esetben a mi jövedelmező s háttérbe szorítani mindazt, a mi ennek útjában áll, — gazdáink megrögzött tulajdona. Magától érthető, hogy a mily jótékony hatású ez az illető ág jövedelmezősége esetén az okszerűség határán belül, ép oly kártékonynyá válik ez, — átlépve az okszerűség határát.

Igy volt ez a juhtenyésztéssel is, mely minden más tenyésztési ágat a háttérbe szorított.

Az akkori kormány figyelmét nem kerülte ki e tény, s minden lehető megtett e tenyésztés ág emelésére. Ily tényezőnek tekinthetjük a Mária Terézia által hozatott s a merkopaili pusztán elhelyezett 325 db. merinót is, a melyek által létesített nyájából később a tenyésztők apaállatokat nyerhettek.

József alatt a merkopaili nyáj egy része a Károly város melletti utakon járó fuvarosok azon panaszára, hogy a juhok által megdrágított takarmány árak mellett a fuvarozást nem teljesíthetik Buda-Örsre, Acsánra, Radniczára stb. helyeztetvén át, az ezen helyeken lett nyájak góczokul szolgáltak a juhtenyésztés továbbterjedésének.

De József nemcsak így közvetve hanem közvetlenül is, főleg prohibítív vámpolitikája által igyekezett a juhtenyésztés terjedését előmozdítani. Így az 1784-ben kiadott posztógyártást, úgy az osztrák, mint a magyar részen a concurrentiától annak keresletét — vele együtt tehát a nyers anyagét is — a honban növelte.

Ezek s 1801-ben a gyapjúvámnak 16 ftról 1 ftra való leszállítása együttesen eszközölték azt, hogy míg Mária Terézia alatt a juhállomány száma állítólag 6—8 milliót tett s az évi gyapjú kivitel tárgyát az 1500 mázsát meg nem haladta, addig már 1801—2-ig a kivitel tárgyát 124 815 m. gyapjú, 536,340 birka s 170,068 bárány képezte; 1827-ben pedig, tehát a 16 forintnyi vám leszállítása után — a gyapjú kivitel 196 ezer 806

m. emelkedett, melynek megfelelő létszám gyarapodást Koriz mics 16—17 millióra teszi; bár ez utóbbi számok legkevésbé hordják magukon a valószínűség bélyegét. Azonban ha csak ezen szám s a Konek által 57-ig felvett 12 millió átlag számok köze pesét 13—14 milliót vesszük is fel, mégis megfogható előttünk azon hátrányos — sőt egyenesen káros befolyás, melyet a juh létszám ily gyors szaporodása gulyabeli marhánk tenyésztésére gyakorolt, s elmondhatjuk, hogy ez volt az első de egyszersmind a leghatalmasabb csapás, mely akkor tájt virágzó szarvasmarha tenyésztésünket a sülyedés örvényébe taszítá, hogy azután többé fel se épülhessen.

Európa réme a keleti marha vész, mely nálunk 1828-ban lépett fel először s kisebb nagyobb szünetek tartása mellett 1862-ig s időközönként bár kisebb mérvben most is uralg, nem kis mérvben mozdítá elő a fenti s alább felsorolandó tényezők, gulyabeli marhánk számarányára vonatkozó apasztó hatását.

Statistikai adataink e tekintetben sem nyújtanak kellő tájékozást. Állítólag marhavészben elhullott — úgy külföldi, mint magyar-erdélyi marhát értve — állatok száma 1849-től 1862-ig 193,454 drb, s 1861-től 1876-ig 28 ezer darab, együtt tehát 221,454 darab. Az ötvenes előtti időkről, bár statistikai adataink nincsenek, mégis feltehetjük hogy az állat-egészségügyi rendőrség közegeinek szerfeletti csekély száma s a létezőknek is vajmi csekély és tökéletlen szakképzettsége s a vesztegzári intézkedések teljes hiánya folytán, gulyabeli marhánknek marha vész okozta számcsökkenése az előbb írtat eredményében meg többszörözi ; ez állítás megerősítéséhez járul a marhavésznek az ötvenes éveket megelőzőleg 1828-tól 1842-ig számítva folytonos uralkodása.

Az 1848-diki események sem maradtak befolyás nélkül mezei gazdaságunkra. A szabadabb eszmékkel karöltve jár a felvilágosodás, mely a tétlenség mély álmából felébreszteti a nemzetet s megérteti vele, anyagi helyzetének felvirágoztataására a cselekvés pillanatának itt létét.

Lázás tevékenység indul meg a mezőgazdaság terén, s mindenki szereti hallani, hogy Magyarország mezőgazdasága nem volt, hanem lesz. A nemzet fiai édes reményekkel telten várják

az újítások által eszközölné nagyobb jövedelmezőségét mező gazdaságunknak, hogy ez így mint a tenger tükre fölé emelkedő nap, mely ezrekre hinti egyszerre éltető sugarát — ezreknek adja meg vagyoni jól létüket.

Gyökeresen reformálni gazdaságunkat, felforgatni alapjából mindent, volt a jelszó, hogy megmaradjon nagyon is conservatív gazdáinknak a termelésnél tanusított specialismusa, a közepszerűség színvonalán álló egyoldalúság, mely azután semmivé tegeyen minden javítást.

Általában egyszerre akarták utólrni haladásban a gazdasági ügyeiket évtizedekkel az előtt reformálni kezdett külföldieket.

Nem vették figyelembe, hogy a gazdasági újítások nem esz közölhetők oly rohamosan, mert ezek helyes menete, az általok képviselt értékek csorbitásának vagy csonkításának kikerülése céljából, az évtizedek egész sorát veszik igénybe. Mig a külföldi gazdáknak épen az újítások hosszúra nyúló ideje miatt, alkalmuk volt az egyes ajánlatba hozott reformokat megbírálni s csak a helyeseket fogadni el követésre, minek következtében legfeljebb csak az újításokat indítványozó s megkisérlő tulajdonosok károsodhattak ; addig nálunk az idő rövidege s gazdáink szakképzetlensége miatt az egyes újításokat felkapva egyszerre, s minden előzetes bírálat s a helyi viszonyok figyelembe vétele nélkül használva, az egész nemzet vagyona károsodott az egyes téves irányú újítások folytán.

Fölvilágosodás s a szolgaság megszüntetése volt a kor jel szava ! Az eddig robotba művelt föld, édes tulajdonává lett az eddig röghöz ragadt parasztnak, hogy ez itt tűzhelyet alapítva, saját jóléte körüli fáradozásában törölhesse verejtékos homlokát.

A jobbágy felszabadulásában nagybirtokosaink elvesztették a robotot, el a dézsmát, mely utóbbi rájuk, főleg az eddig tizedben adott takarmány és barom elvonása által hatott nyomasztóan. A jobbágy nem tenyésztetett többé földes urának, mert magának is szüksége volt az eleven motorra, hogy földjeit művelhesse, a feleslegesnek árán pedig azt instruálja, a fokozódó szükségleteket kielégítse.

Birtokosaink kénytelen voltak saját tenyészetökből fedezni az iga szükségletet, a robotot pedig drága napszámmal helyet tesíteni, mihez a fokozódó gabonatermelésre felszántott területek sok pénzbe kerülő felszerelésének szükségessége is járulván, pénz, de főleg a hitel hiánya miatt, birtokosainkat elvégre is a legkönynyebben értékesíthető marha állomány eladására birta, mely két körülmény együttesen nem egy szép gulyának ásta meg sírját.

A birtokviszonyok rendezetlensége, főleg a birtokok eldaraboltsága s ezen egyes darabjainak egymástól távol való fekvéséből származó korlátolt haszonvételők, a birtok egyrészének — közös akarattól függő — legelő területül való átengedése korlátozza a rendszeres gazdálkodást, a belterjesebb művelést pedig akadályozza. A birtok tagosítatlanságából kifolyó eldaraboltsága s egyes részeinek a központtól való távoli fekvése, sok helyt az állattenyésztés előnyére ily területeknek legelőül való használatát vonta maga után. A közlegelőkön pedig nemcsak a gulyák nyernek tért, hanem, mert a legelő terület nagysága, a legelő bőség miatt a legeltetés jóindulatból azoknak is megengedett, kiknek erre nézve joguk nem is volt (Roscher) — tehát a zselléreknek — az állattenyésztésnek így is hatalmas emeltyűjét képezték.

A fent ecsetelt állapotok megszüntetése érdekében megindult agrárius mozgalom elvégre is arra birta a kormányt, hogy az 1853. marc. 2. és 1854. junius 21-dikén kelt cs. kir. patens által a tagosítást s a legelő elkülönítést rendelje el.

Commasáltatván így a földbirtokok, tulajdonosaiknak a legszebb tér nyílt egy rendszeresebb s belterjesebb üzem gyakorlására. Azonban azon kedvező körülmény, hogy a szűk termései miatt magas gabona árakat fizető külföld, a krími háború miatt — szükségletét nagy részben nálunk kellett, hogy fedezze — arra kényszeríté gazdáinkat, hogy az állattenyésztés és növénytermelés, közti helyes arány figyelmen kívül hagyása mellett — eddigi legelőiket és legelőül használt területeiket felszántva, a hús akkori olcsó árával szemben, nagyon is lucratív gabona termelésre adják magokat.*)

*) L. bővebben a gabona túltermelés okait a m. óvári m. k. gazd. akademiái hallgatók gazdasági egyesülete által, 1880-ban kiadatott két pálya munkában.

Gazdáinknál pedig hiányzott az ily hirteleni átmenetekhez szükséges nagy fokú szakértelem, mit főleg az állattenyésztés elhanyagolása igazol; a melyet pedig a körülmények helyes fel fogása s a helyzet mi neműségének teljes megértése esetén — a szántott területeken való takarmány termesztés által nemcsak, hogy hanyatlásnak indulni nem engedni, hanem ellenkezőleg még virágzóbbá lehetett volna tenni. E körülmények befolyása alatt nemcsak a fátalan rónák — a déli bábok ezen kedves hona szán tattak fel, hogy arany kalászszal ékes rónasággá legyenek, hanem vizi utaink szabályozása által nyert területek is kivonattak gulya beli marhánk lábai alól, melyeket pedig árteres voltuk miatt előbb tőle a kedvencz juh el nem foglalhatott.

A legelők ezen nagy mérvű állítólag 3-5 millió holdat tevő feltörése nemcsak közvetlenül gyakorolta apasztó hatását gulya marhánk tenyésztésére, hanem messze kiható végeredményében azt a megsemmisüléssel fenyegette.

Virágzó szarvasmarha tenyésztés egyik nélkülözhetlen kel léke az elegendő számú s kellő minőségű apa állatok létezése; a mily gyorsan emelkedik a tenyésztés ezen leghatalmasabb tényező megléte esetén — mely azután a jelentkező bő sarjakban nyer kifejezést — ép oly mérvben csökken a marha létszám ennek hiányakor. Míg gulyáink álltak, adhattak a körülöttük fekvő községeknek apa állatokat, még pedig tenyészanyagok sokasága folytán elegendő számban, ennek jó minősége — de főleg az ilyenek tulajdonosaitól már megvárható okszerű borjűfelnevelés és kiválasztás következtében pedig jó minőségűt. A legelő terü letek feltörése nagy részt megsemmisítette a gulyákat*) s ezzel együtt a legjobb apa állatok beszerzési helyeit. A paraszt nem igen ment más határba apaállatért s legrosszabb esetben a szá porodás rovására — bika nélkül maradt az egész falú marha állománya ; legjobb esetben pedig hozták olyant a minőt a közel ben kapni tudtak, mely utóbbi körülmény oka, hogy mainap hazánk szarvasmarha tenyésztésének nyomorultjai gyanánt tekint hető példányokban olyannyira bővelkedünk.

*) A legelő feltörésnek gulya marhákra gyakorolt káros befolyását legszebb képében a „Hortobágy” mutatja hol az előbbi évtizedekben a száz ezeret meghaladó szilaj marha vágta a gyepet, míg a jelenben alig tengeti ott 3—6 ezer életét.

Így tehát a közlegelő azon hátránya, hogy az itt el nem kerülhető korai párzás, tenyész kiválasztás hiánya folytán a minőség csökkentésére hat, nemcsak, hogy el nem kerültetett, hanem mint fentebb kifejtém, hibás apa állatok használása s főleg az állatok rossz tartása folytán eredményében még fokoztatott. Egészben véve hazánk marhaállományában a bikák és tehenek közti arányt, meglehetősen kedvező számot kapunk, a mennyiben 75 tehenre esik egy bika.

Kedvezőtlenebb azonban az eredmény e számoknak tényezőkre való bontásánál, mert így esik (külföldit és magyar erdélyit együtt értve) a magyar részeken 68 tehenre 1 bika. Erdélyben, tehát azon országban, melynek pedig talaja s climaticus viszonyai főleg az állattenyésztést teszik indikálttá — 140 tehenre 1 bika. Horvát- és Szlavonországban 125 tehenre 1 bika, a határvidéken 35 tehenre 1 bika. Hogy azonban a kellő számú apaállatok hiányának befolyását gulyabeli marhatenyésztésünkre kellően méltányolni tudjuk, azt hiszem nem lesz felesleges egyes, csupán reá vonatkozó számadatokkal — még pedig egyes muni-
cipiumokként mutatva azt kiszorgálni:

Zaránd	megye	227	tehenre	esik	1 bika
Árva	”	222	”	”	1 ”
Kraszna	”	164	”	”	1 ”
Krassó	”	155	”	”	1 ”
Közép-Szolnok	”	149	”	”	1 ”
Trencsén	”	146	”	”	1 ”
Ugocsa	”	129	”	”	1 ”
Vas	”	118	”	”	1 ”
Turóc	”	115	”	”	1 ”
Szatmár	”	91	”	”	1 ”
Bihar	”	70	”	”	1 ”
Fehér	”	56	”	”	1 ”
Pest	”	52	”	”	1 ”
Szabolcs	”	48	”	”	1 ”
Csongrád	”	44	”	”	1 ”

A legkisebb szám, melyre; a hivatalos kimutatásban akad tana Csanádot illeti, t. i. 42 tehenre esik 1 bika; ezen alóli szám nincs. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy e kimutatások az

1870-diki számlálások adatai nyomán készülve sokkal kedvezőbb színben tüntetik fel a bika és telién közti arányt, mint az a múlt évtizedekben, de főleg az ötvenes és hatvanas években lehetett — mely utóbbi mint azt Dietz megjegyzi — legjobban tűnt ki a szarvasmarha elhanyagolásában.

(Vége következik.)

A gyakorlat köréből.

A havivakság gyógyításához.

A „Monatsschr. d. V. d. Th.” ez évi 7. számában a következő közlemény olvasható:

A cs. kir. állatorvos-segéd *Kopecky* egy, tudvalevőképpen havivakság 3-szori rohamában szenvedő lovon a *Krijstoforovitz* által (lapunkban is közölve volt) ajánlott eljárást megkísérelte.

A vegyületet 1—19 arányban vette s abból első napon 3-szor egy-egy cseppet juttatott volt, finom ecsettel a szenvedő szembe. A 2-ik napon bővebb könyelválasztás, csekély zavarodás a szaruhártyán s erősebb vörösség a conjunctiván volt észlelhető.

Erre csak 2-szer napjában alkalmazta az egy cseppet. Harmadnapon heves lob bő genyelválasztással volt jelen; a ló nagyon fejféltő lett s csak erőszakkal lehetett szemére hideg borogatást tenni, a melyet 6-napon át folyvást raktak. Tíz—15 nap alatt a lobosodás lohadt annyiba, hogy az állat felnyitá szemeit, s a cornea teljes zavarodottsága volt észlelhető, úgy hogy a szem belsejéből mit sem lehetett látni. A 16—25. napig a lob tetemesen alább hagyott; a cornea zavarodása is csekélyebbnek látszott, miokból a hideg borogatások elhagyattak. — 37 nap múltával a cornea még oly zavarodott vala, hogy a szivárvány hártýából csak a külső szemszögleten minteg 5 mm.-nyi látszott.

Négy hétre a zavarodás legnagyobb részt eltűnt volt. A pupilla alatt egy kis heg látszott. Különben pedig a szem olyan volt, mint a kezelés előtt.

Kisebb közlemények.

A lépfene elleni védelem.

Dr. Török Aurél, ki tudományos buvárlatok végett jelen leg Franciaországban tartózkodik, Hermann Ottóhoz levelet írt, melyet az „Egyetértés”-ben közelve találunk. Nem mulaszthatjuk el azt, tárgyának minket különösen érdeklő voltánál fogva, a következőkben t. olvasóinknak is tudomásukra hozni:

A legutóbbi években Franciaországnak tudósai Pesteur, Joubert, Bert (Pál), Davaine és Tousaint, a mint tudod, azt a nevezetes fölfedezést tették, hogy sem az állatoknál a lépfene és marhavész, sem pedig az embernél a pokolvar, magától nem támad, hanem hogy e betegségek minden esetben — kivétel nélkül — bizonyos fertőző tulajdonságu, rendkívül kicsiny mikroszkopikus csírok u. n. m i k r ó b o k (apró + élők) jelenlétéhez vannak kötve.

Pasteur, ki a mikrobok kutatásában az első tekintélyű buvára a világnak, s ki már az előbbi buvárlati fölfedezéseivel magának elévülhetetlen érdemeket szerzett; jelen évben egy oly fölfedezést tett, mely e századnak egyik legnevezetebb, az összes emberi társadalom jövőjére kiható fölfedezéséhez tartozik.

Folyó év február 28-án Pasteur azt a jelentést teve a francia akadémiának, hogy neki sikerült mesterségesen az eredeti fertőző anyagból egy szelidített ragályt (virus atténé) előállítani, a mely az állatba beojtva egészen ártatlan lefolyású betegséget idéz elő s a mely azután az állatot a valódi, eredeti, halált okozó ragály iránt fogékonytalanná teszi. — Folyó év április 28-án a melun-i Société d'agriculture nevében báró Rochette fölkérte Pasteur-t, hogy a meluni gazdasági (a marseili vasuton Paristól 45 kilométerre eső) területen tegye meg nagyobb mérvű kísérleteit. A következő megegyezés jött köztük létre:

1. A melun-i gazdasági egylet Pasteur rendelkezésére 60 drb juhot bocsát.

2. Ezek közül tiz darab juh semmiféle kísérlet alá nem fog esni.

3. Huszonöt darab juh 12—15 napi időközben kétszer fog a szelidített ragálylyal beoltatni, és pedig első izben higitottabb oldatából, másik izben kissé tömöttebb oldatából.

4. Eme beojtott 25 drb juh azután a többi fennmaradt — be nem ojtott — 25 drb juhhal fog együtt egy falkában eltaratni, s egy bizonyos időben valódi eredeti ragálylyal megfertőztetni és pedig két izben 12—15 napi időköz után.

Pasteur e pontot azért vétette föl, hogy bebizonyíttassék azon állítása, miszerint eredeti ragálylyal megfertőzött állatok közül a szelidített ragálylyal be nem ojtott állatok el fognak hullani, míg a beojtottak egészségesek maradnak ; miért is a külön tartott tíz darab juhot az egészségi állapot összehasonlítása végett akarja felhasználni.

5. Az egy falkában tartott 50 drb juh között a szelidített ragálylyal beojtottak füleiken bélyegvassal lesznek megjelölve : az elhullandó állatok dögtestei czővekekkel bekerített gödrökbe fognak beásatni.

6. Egy év mulva 1882. május havában valamely nyájból egészen frissen vett uj 25 drb juhot fognak legeltetni a gödrök térségén, hogy ekkép kimutattassék a fertőző ragályynak tovaterejedése a talaj férgei és gilisztái által.

7. Ugyanekkor más 25 frissen vett juhot fognak legelőre bocsátani az előbbi térséggel szomszédos, de teljesen elkerített helyen, a mely helyen sem megfertőzött állat sohasem tartózkodott, sem pedig annak dögteste oda el nem temettetett.

8. A meluni gazdasági egylet utólagos ajánlataira a kísérletek ezenkívül nyolcz tehénnel, egy ökörral és bikával is meg fognak tétetni és pedig a tehenek közül négy előbb be fog ojtatni, a többi négy tehen úgy szintén az ökör és a bika beojtatlannal fog a ragályozási kísérlet alá vettetni. A nyolcz tehen az ökörral és a bikával együtt fog eltartatni az egész kísérlet alatt.

A kísérletek f. é. május 5-én csakugyan megkezdettek Pouilly-de Fort helységben (Melun szomszédóságában) Rossignol állatorvos majorjában Változtatást a megállapított programmon annyiban tettek, hogy a kísérletre szánt juhokul csak 48 darabot vettek, két juh helyett pedig két kecskét vettek, a melyekből az egyik beojtatott, a másik ojtatlannal vétetett kísérlet alá.

A kísérlet úgy kezdődött, hogy az igen higitott, szelidített ragályból öt-öt cseppet ojtottak be egy Pravaz-féle fecskendővel 24 drb juhba, 1 drb kecskébe, 6 drb tehenbe. Május 17-én

az állatok ujjal ojtattak be, de már valamivel tömöttebb, szelidített ragályból. Május 31-én ugyanezen állatokat, valamint a többi kísérletre szánt állatokat, eredeti erős ragályljal megferőzték, szintén beojtás útján.

Junius 2-án a bizottság kiszállott a helyszínére s ime a szelidített ragályljal előbb beojtott 24 drb juh, 1 drb kecske, valamint 6 drb tehén mind egészségben talátatott; mig ellenben a szelidített ragályljal előbb be nem ojtott állatok közül 24 drb juh, valamint a kecske már a bizottság megérkezése előtt dög lött volt meg, két juh a bizottság szeme láttára hullott el s az utolsó ugyanaz nap estéjén pusztult el. A szelidített ragályljal be nem ojtott tehenek, ökör és bika ugyan mind életben voltak, de beteges állapotban találtattak. A megfertőzés helyén nagy vizenyős daganatok mutatkoztak és testök hőmérséke 3%-kal emelkedett, mig a beojtott teheneken sem daganat, sem hőmér séki fokozódás, sem egyéb betegségi lehangoltság nem mutatkozott. Az eredmény tehát egészen kézzel fogható volt.

A kólíka gyógykezelése lónál.

A nevezett betegségre vonatkozólag a bécsi állatorvos egylet havi közlönyének 7. számában. *Sing C.* főállatorvos közli, hogy ő az ezelőtt szokásban volt só- és kénmáj öntelékek s nye letek helyett újabban majdnem kizárólag *Fowler-féle* oldatot alkalmaz; még pedig fiatalabb állatoknál 2, — felnőtteknél egész 6 grmnyit egy adagra s azt kis sebészi fecskendő segélyével, melyre e czélből vastagabb, erősebb csővecset tesz, a száj üregbe fecskendi; a mi oly könnyü módja a beadásnak, hogy az állat fejét alig vagy épen nem is kell tartani; és a száj nyákhártyán ismételt beadás után sem okoz változást.

Ezen beadás után már rövid idő mulva gázok távozását, szilárdabb ürülék letételét, hughyázásingert s végre bőséges hughyozást tapasztalt.

Könnyebb eseteknél már egyszeri beadásra gyógyulás következett ; ha azonban az első negyed órában nem állana be észrevehető javulás, másodsor, sőt ha szükséges a 2. és 3. óra között már harmadszor ismétli a fentírt adagok.

Ezen szerelést külső kezeléssel is támogatja, és pedig, ha az állat teste izzad, száraz dörzsöléssel, — ha a testen hideg-

borzongás észlelhető, — tiszta vagy enyhébb terpetin-olajjal való lefecskendezés után eszközölt ledörzsöléssel, s jártatással. A csőrüket feleslegesnek tartja.

S. ezen gyógy eljárásnak már számtalan esetben legkedve zőbb eredményét látta s különösen kiemeli e beadásmód egy szerü, tiszta, könnyen teljesíthető voltát még a legnyugtalanabb állatoknál is. —y.

Sárgaság kutyáknál.

Ezen elég ritkán észlelhető s még ritkábban közölt kórfor máról érdekes eseteket ír le *Konhäuser*, a melyek röviden a következők:

Rövid idő alatt, — *irja K.* — öt kutya egészen hasonló kórtünetekkel került kezelés alá. Az első tünetek lázas gyomor hurutra mutattak. Alig 24 óra múlva 90-ig szaporodott érlökés mellett 41° C.-ig emelkedett hőmérsék; a légzés 36—40 perczen ként ; a látható nyákhártyák sárgás-pirosak, forrók, gyarapodott elválasztással. Ürülék ritkább lágy, világos sárga; hügy ritkán, kis mennyiségü, sárga-zöld, erős szagú, epefestényt tartalmazó; étvágy semmi, sőt minden étel iránt undor; de fokozódott szomj, gyorsan gyarapodó gyöngeség, mélyen fekvő szemek, bágyadt álmos pillantás volt észlelhető.

Lassanként a látható nyákhártyák és a sklera feltünő sárga szinezete s egyeseknél a bőrön is, lépett fel, egyidejüleg gyarapodván a tompúltság, gyöngeség és láz tünetei, úgy hogy az állatok felkelni sem voltak képesek; ugyancsak bőrkigözlégés is emelkedett és kellemetlen édeses, egy esetben igen rossz szagú volt. A nyáelválasztás feltünően szaporodott, az ürítés erőltetve, hügyozás épen nem történt; két esetben az ajkak és szemhéjak mérsékelt vizenyös duzzadása állott be. Későbbben az érlökés nem érezhető, a légzés 60, rövid, szuszogó, a tekintet igen bágyadt s növekvő gyöngeség mellett teljes eszmeletlenség s végre a halál bekövetkezett.

Az első állatok vérében a szintelen vértesticsek szaporodva voltak, de pálczikák hiányoztak.

A kórisme a fenebbiek alapján : *nagy fokú sárgaság* (icterus) *hagymázos jelleggel*. Ezt a kórbonczolás is bizonyítja.

A kór lefolyása általában rövid, igen heves, kimenetele halálos; tartama egy esetben 6, — másokban 4, más háromnál 3 nap vala.

Előidéző okul romlott élelmi szereket, általában rossz tartást, igen meleg levegőt, nagy külső hőséget egyidejűleg túlságossal, — szoktak felhozni; az észlelt öt esetben *K.* csak a túlságos hőséget okolja; azonban egyike a betegeknek az akkorában kiáradt volt tisztátlan vízben fürdött volt.

A különben sikertelen kezelést illetve: a betegek hűvös helyre tétettek; vizükbe karbolsav vagy sósav adatott; a láz ellen különféle lázellenes szer a hasmenés ellen pedig összehúzó anyagok voltak alkalmazva.

A kórtünetek egyformasága mellett azonban mégis különféle kórbonczi változások tüntek fel; 3 esetben *Cholaemia*, epés vér, 2 esetben *Tiphus* volt diagnostizálva.

Az elsőknél a kórbonczi változások: a bőr az alattas kötőszövet, a nyák- és savóshártyák feltűnően ikerikusak; a gőg és légcső nyákhártyája belövelltebb; a tüdők vérbövek, szövetük vérzésektől feketén foltos, habos nedvtől átívódott. A máj igen nagy, duzzadt, fekete-piros, igen vérbő; az epehólyag sűrű, zöld epével igen teli, nyákhártyája vastagodott, egyenetlen. A lép vérszegény, halavány. A vesék duzzadtak, vérdúsak, szövetük sárgászöld, lágy, sárgászöld, zavaros folyadékkal átívódott. A gyomorban véres folyadék, a nyákhártya fekete-piros, igen duzzamos s benne körülírt, élesszélű, felületes és véralvadék által fedett folytonosság hiányok. A bélnyákhártya szintén egyenetlen sötét-piros, duzzadt.

Egyik kutyánál az agy is megtekintetett. Az agyburkok mérsékelten belövelltek, sárgás vörösesek; az agyállomány inkább halavány, lágy, fénylőbb s kivált a bal oldalgyomroc tá gult, savóval telt vala.

A *typhosus* két esetben a kórbonczolási eredmény főbb vonásokban a következő vala: a bőr, alattas kötőszövet, a nyákhártyák, conjunktiva erősen sárgák; felső nyak- és honaljmiriigyek duzzadtak, fekete-pirosak, lágyak, véresen beszűrődtek. A tüdők vérdúsak, habzó folyadékkal átívódva; a máj duzzadt, sötét-barna vörös, vérbő porhanyó. A lép igen megnagyobbodott,

duzzadt, feketekék, lágy, igen vérdús, gyúrmája feketepiros, sűrűnfolyó. A bélfodri mirigyek szintén igen duzzadtak, fekete pirosak, nagyon lágyak, véresen beivódtak. A vesék vérdúsak; duzzadtak, bemetszésre nagyobb mennyiségű veres sárga folya dék ömlik el; a húgyhólyag igen kitágult. A gyomor és vékony bél nyákhártyája inkább halavány ; a mirigyhalmazok palaszür kén színezettek, bemélyedtek; a vastagbelek nyákhártyája duzzadt, csikolatosan palaszürke színezetű, helyenként mintegy szemölcsösen egyenetlen, és szürke keményded anyaggal egészen áthatott. Számos különféle nagyságú helyen szürke pörkők valának jelen, melyek eltávolítása után gömbölyded, kendermagnyi a szövetbe mélyen beható felhányt szélű fekélyek tűnnek elé, melyek szürke anyaggal vannak beivódva, alapjukon elhalt szövettel.

Egyikében ez esetek közül a lép vérében néhány a szív vérében igen sok pálczika testecs volt látható. —y.

Különfélék.

A magy. kir. állatorvosi tanintézeten a felvételi vizsgálatok f. évi szeptember hó 15-én tartatnak meg. Mindazok tehát, kik nem képesek 6 reál- vagy 5 gymnaziális osztályról szóló bizonyítványt felmutatni s ennél fogva felvételi vizsgálatot tenni tartoznak, az ezen vizsgára szükséges előkészületre alkalmat találnak, a nevezett intézetben egy e célra rendezett tanfolyamon, mely f. július hó közepén veszi kezdetét és a felvételi vizsgálatokig tart. Midőn felhívjuk e körülményre az érdekelteket, egyszersint tudomásul adjuk, hogy a tanfolyamra az állatorvosi tanintézet gondnoki irodájában lehet jelentkezni.

Pályázati hirdetés.

A m. kir. álladalmi ménésintézeteknél rendszeresített hat ösztön díjas állatorvos gyakornoki államásra ezennel pályázat hirdettetik.

Feltételek:

1.) A gyakorlati idő f. évi sept. hó elsején kezdődik és két évre terjed, — melynek elsejében az állatorvos-gyakornokok a mezőhegyesi, a második évben pedig felváltva a kisbéri és bábolnai m. kir. ménésintézetek állatkórodáiban lesznek alkalmazva.

2.) A gyakorlatra felvett állatorvosok évenként 300 frtnyi ösztöndíjban fognak részesíttetni, s ezen évi összeg 25 forintos havi részletekben fog az illetőknek kézbesíttetni, ezenfelül 20 forint az első év végén az egyik intézetből a másikba leendő át helyezés, a második év végén pedig a hazautazás költségei fedezésére ismét 20 fit fog kiszolgáltatni.

3.) A gyakornok egyszerű elhelyezéséről az intézetben gondoskodva leend, az étkezésre nézve pedig az intézeti tisztek és hivatalnokok részére biztosított kedvezményekben részesülnek.

4.) A gyakornokok kötelezve lesznek magukat mindenben az intézeti rend és szokásokhoz alkalmazni, s e tekintetben az intézeti parancsnoknak, — tanulmányaik gyakorlása tekintetében pedig az intézeti főállatorvosnak teljes rendelkezése alatt fognak állani.

5.) A két évi gyakorlatot végzett állatorvosok képességükről és viseletükről a ministeriumtól bizonyítványt fognak nyerni, azon felül pedig a jó bizonyítványt nyert egyének állami állatorvosi állomásokra előnnyel bírnak és tisztí alkalmazás végett az illető hatóságok figyelmébe ajánlhatnak.

6.) Ezen gyakornoki ösztöndíjakat csakis nőtlen, s azon okleveles állatorvosok nyerhetik el, kik a magyar korona tartományainak polgárai.

Felhivatnak ennél fogva mindazon szakvégzett növendékek, és esetleg már működő állatorvosok is, kik elméleti tanulmányaik után gyakorlati kiképzésükre az álladalmi ménesekben dúsan kínálkozó alkalmat felhasználni óhajtják, hogy az irányu 50 kros bélyeggel ellátott folyamodványaikat tanulmányaikról s egyéb minősítvényeikről szóló bizonyítványaikkal felszerelve, legfeljebb f. é. augusztus hó 10-ig ezen m. kir. ministeriumhoz benyujtják.

Kelt Budapesten, 1881. évi juliushó 1-jén.

24,071.szám.

*A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi
m. kir. ministerium.*